

СЕКЦІЯ 2 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 336.225.66

Гомон М.В.*аспірант кафедри митної справи та оподаткування
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено питанню податкового регулювання інноваційної діяльності. Розглянуто проблему державної підтримки інноваційної діяльності в Україні та необхідності покращень методів державного регулювання, зокрема законодавче забезпечення стимулювання діяльності інноваційних підприємств. Проведено аналізування українського законодавства щодо стимулювання інноваційного розвитку країни. Проаналізовано, узагальнено застосування нормативно-правових актів у сфері інноваційної діяльності. Розглянуто основні заходи податкового законодавства з боку пільгового оподаткування інноваційної діяльності та спеціальних режимів оподаткування у сфері інновацій.

Ключові слова: податкове регулювання, стимулювання, інноваційна діяльність, податкові пільги, податкове законодавство.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена вопросу налогового регулирования инновационной деятельности. Рассмотрена проблема государственной поддержки инновационной деятельности в Украине и необходимости улучшения методов государственного регулирования, в частности законодательное обеспечение стимулирования деятельности инновационных предприятий. Проведен анализ украинского законодательства по стимулированию инновационного развития страны. Проанализированы, обобщены применения нормативно-правовых актов в сфере инновационной деятельности. Рассмотрены основные мероприятия налогового законодательства со стороны льготного налогообложения инновационной деятельности и специальных режимов налогообложения в сфере инноваций.

Ключевые слова: налоговое регулирование, стимулирование, инновационная деятельность, налоговые льготы, налоговое законодательство.

ANNOTATION

The article is devoted to the issue of tax regulation of innovation activity. The problem of state support of innovative activity in Ukraine and the need for improvements in the methods of state regulation, including legislative support for the stimulation of the activity of innovative enterprises was considered. The analysis of the Ukrainian legislation on stimulation of innovative development of the country is carried out. Analyzed and summarized the application of regulatory legal acts in the field of innovation. The main measures of the tax legislation from the side of preferential taxation of innovation activity and special taxation regimes in the sphere of innovations are considered.

Key words: tax regulation, incentives, innovative activity, tax incentives, tax legislation.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток в Україні порівняно з розвинутими країнами має недостатній рівень, незважаючи на те, що країна має високий науково-технічний потен-

ціал. Це обумовлене багатьма чинниками, але одним з головних є недосконалий механізм державного регулювання інноваційної діяльності.

За показником Глобального Індексу Інновацій (Global Innovation Index) у 2018 році Україна посіла 43 місце, отже, порівняно з попереднім роком (50 місце) рівень інновацій в Україні підвищився, адже країна піднялась на 7 позицій (табл. 1).

Таблиця 1

**Глобальний індекс інновацій України
за 2016–2018 роки**

Рік	ГП	Вхідні показники	Вихідні показники	Ефективність інновацій
2018	43	75	35	5
2017	50	77	40	11
2016	56	76	40	12

Так, за вихідними даними індексу інновацій Україна у 2018 році посіла 75 місце. Причиною цього є одна зі слабких сторін країни, а саме державні інститути.

Але, маючи досить слабкі інноваційні ресурси, Україна досягла гарних результатів за вихідними показниками, а саме посіла 35 місце у 2018 році (1 місце у світі за кількістю патентів на корисні моделі, 5 місце за кількістю зареєстрованих торговельних марок, 7 місце за кількістю промислових зразків) [1].

Тобто високий рівень та продуктивність технологічних знань не можуть повністю реалізувати себе в нашій країні через нестабільність та неефективність влади, а також недосконалість державного регулювання. Зокрема, податкове регулювання як потенційний метод стимулювання діяльності суб'єктів інноваційного процесу сьогодні має незадовільний стан, оскільки немає тісного зв'язку податкового законодавства та інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням державного регулювання інноваційних процесів займалися такі науковці, як Ю. Бажал, В. Геєць, П. Завлін, С. Ілляшенко,

О. Лапко, Л. Федулова. Податкове регулювання інноваційної діяльності, зокрема пільгове оподаткування як стимул інноваційної активності, є предметом дослідження таких вчених, як Ю. Іванов, А. Кізім, А. Крисоватий, А. Соколовська, Л. Тарангул.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Законодавчий аспект державного регулювання інновацій залишається слабкою стороною, що значно призупиняє інноваційний розвиток країни.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Отже, мета статті полягає в аналізі державного, зокрема податкового, законодавства з регулювання та стимулювання інноваційної діяльності, розгляді проблемних аспектів та пошуку напрямів покращення українського законодавства щодо регулювання та розвитку інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні інноваційна діяльність підкріплена близько 200 нормативно-правовими актами. Законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України, включає норми Господарського кодексу України [2], Закону України «Про інноваційну діяльність» [3], Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні» [4], Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [5], Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [6], Закону України «Про інвестиційну діяльність» [7], Концепції науково-технічного та інноваційного розвитку України [8], а також інших нормативно-правових актів щодо державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, а також підтримки інноваційного розвитку економіки України.

Незважаючи на таку значну кількість законодавчих документів, ефективність правового регулювання інноваційної діяльності залишається на низькому рівні. Законодавча база є фрагментарною, суперечливою та не відповідає засадам економіки, що ґрунтується на знаннях. Існує неузгодженість термінології чинних законодавчих актів, що зумовлює можливість різного трактування закону та викривлення статистичної звітності у сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. Такі важливі категорії для інноваційного розвитку, як національна інноваційна система, структурно-інноваційна політика, досі не визначені на законодавчому рівні [9]. Крім того, у прийнятому Податковому кодексі України відсутні такі терміни, як «інновації», «інноваційна діяльність», «інноваційна продукція/продукт», «життєвий цикл інновації», що не дає змоги суб'єктам інноваційної діяльності знаходити своє місце в податкових правовідносинах.

Слід зауважити, що недосконалість законодавчої бази посилює практика «призупинення» нормативно-правовими актами окремих статей чинних законів, що стосуються наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності.

Про це свідчить той факт, що перша редакція Закону України «Про інноваційну діяльність», прийнятого у 2002 році, містила розділ V «Особливості оподаткування та митного регулювання інноваційної діяльності». В ньому передбачалося, що 50% податку на додану вартість та 50% податку на дохід підприємств звільнялися від оподаткування та залишалися у розпорядженні підприємства. Ці кошти нараховувалися на спеціальний рахунок та могли бути використані тільки за цільовим призначенням (фінансування інноваційної, науково-технічної діяльності та розширення науково-технологічних та дослідно-експериментальних баз). До того ж інноваційним підприємствам дозволялась прискорена амортизація основних фондів, а ставку податку на землю було знижено до 50% [3].

Проте чинність статей Закону, що відповідали податковому стимулюванню інноваційної діяльності була «призупинена» на 2003 рік, а саме з прийняттям Закону України «Про державний бюджет на 2003 рік». У 2005 році в ЗУ «Про інноваційну діяльність» внесені зміни, на підставі яких із Закону виключений V розділ, який регламентував особливості в оподаткуванні та митному регулюванні інноваційної діяльності. Із законодавства зникло пряме посилання на податкові пільги, які надавалися суб'єктам інноваційної діяльності. Сьогодні в Україні переважають прямі методи державного регулювання [10].

До вищезазначених змін можна додати те, що припинилося проведення конкурсів на виконання відповідних державних наукових, науково-технічних програм та розроблення нових. Зупинена реалізація Законів України «Про загальнодержавну комплексну програму високих наукомістких технологій», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків». Стримується прийняття проектів таких Законів України, як «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо стимулювання інновацій)», «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності».

Таким чином, можна окреслити основні проблеми, пов'язані з регуляторною дією законодавства у сфері науково-технічного та інноваційного розвитку в Україні:

- відсутність комплексного застосування механізмів державного впливу (фінансових, кредитних, податкових тощо) для досягнення тих чи інших пріоритетів;
- призупинення та відміна механізмів підтримки науково-технічної діяльності [9].

Для вирішення таких проблем потрібний розгляд рекомендацій щодо покращення та вжиття відповідних заходів.

Державна підтримка розвитку інноваційної діяльності має фокусуватися на:

- сприянні здійсненню наукових досліджень та розробок;

– здійсненні організаційної та фінансової підтримки інноваційних підприємств;
 – створенні ефективної системи контролю за інноваційною діяльністю та коригуванні інноваційної політики.

Одним із першочергових заходів, адресованих Кабінету Міністрів України, Міністерству фінансів України, є вивчення можливостей забезпечення фінансового стимулювання приватних інвестицій у дослідження та розробки, а саме системи державних грантів на дослідження і розробки; системи інвестиційних податкових кредитів на виконання НДДКР (оплата праці робітників, витрати на матеріали та устаткування тощо); податкових пільг (звільнення від ПДВ та митних зборів імпортованого обладнання та комплектуючих, що не виробляються в Україні); податкових канікул для інноваційно активних підприємств, що спрямовують частину прибутку на капіталовкладення в розвиток виробництва [11].

В табл. 2 наведено рекомендації щодо законодавчого врегулювання стимулювання інноваційної діяльності, зокрема внесення змін до Податкового кодексу України.

З метою запровадження в Україні податкових стимулів науково-технічної та інноваційної діяльності доцільно затвердити Концепцію податкового стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні; запровадити податкові механізми здійснення інноваційних проектів, проектів з трансферу технологій, а також стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності підприємств і організацій загалом за такими напрямками [9]:

– податкове стимулювання діяльності наукових установ і вищих навчальних закладів;
 – стимулювання проведення підприємствами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;
 – податкове стимулювання інноваційної діяльності створених нових підприємств, малих та середніх підприємств;
 – стимулювання інноваційної діяльності підприємств;
 – податкове стимулювання реалізації інноваційних, інвестиційних проектів та проектів трансферу технологій;
 – стимулювання венчурної діяльності та кредитування інноваційної діяльності;
 – стимулювання діяльності дослідно-конструкторських організацій та дослідних заводів;
 – запровадження підвищених ставок прибутку для застарілих, енергоємних технологій;
 – вдосконалення амортизаційного регулювання інноваційної діяльності;
 – податкове стимулювання діяльності технологічних парків.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши інноваційний розвиток у країні та стан законодавчого регулювання інноваційної діяльності, ми знайшли певні проблемні питання. Такі проблемні питання, як призупинення нормативно-законодавчих актів щодо стимулювання інноваційної діяльності та відсутність системного застосування заходів впливу на інноваційний розвиток, призвели до послаблення позиції показника законодавчої бази у загальному

Таблиця 2

Рекомендації стосовно внесення змін до законодавчої бази щодо податкового стимулювання інноваційної діяльності

Нормативно-правовий акт	Проблема	Пропозиція
Податковий кодекс України	Відсутність теоретичних аспектів, що розкривають зміст інноваційної діяльності.	Доповнення Податкового кодексу України такими поняттями, як «інноваційний продукт», «життєвий цикл інновації», «інноваційний податковий кредит».
Податковий кодекс України	Відсутність заходів стимулювання інноваційної діяльності через амортизаційну політику.	Можливість інноваційним підприємствам застосовувати прискорену амортизацію основних фондів і відновлювання щорічної 20% норми прискореної амортизації основних фондів четвертої та п'ятої груп.
Податковий кодекс України	Стимулювання підприємства на останньому етапі інноваційного процесу з метою підвищення конкурентоспроможності та запровадження безперервного інноваційного процесу.	Запровадження у Розділі III ПКУ статті, що розкриває зміст використання інноваційного податкового кредиту, об'ємного чи прирісного залежно від стадії життєвого циклу інновації.
Податковий кодекс України	Відсутність пільгового оподаткування земельних ділянок для інноваційних підприємств.	Відновлення пільги для інноваційних підприємств, а саме сплата земельного податку за ставкою у розмірі 50% від діючої ставки оподаткування.
Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»	Відсутність податкових пільг щодо сировини та устаткування для пріоритетних інноваційних проектів (окрім енергозбереження).	Необхідні для виконання пріоритетного інноваційного проекту сировина, устаткування, обладнання, комплектуючі та інші товари (крім підакцизних), які не виробляються в Україні або виробляються, але не відповідають вимогам проекту, під час ввезення в Україну протягом терміну дії свідоцтва про державну реєстрацію інноваційного проекту звільняються від сплати мита та податку на додану вартість.

стані інноваційного розвитку країни (за даними Глобального індексу інновацій). Для вирішення завдання посилення законодавчого забезпечення стимулювання інноваційної діяльності в Україні необхідно вжити заходів, до складу яких входять перегляд норм Податкового кодексу України, ЗУ «Про інноваційну діяльність», затвердження Концепції податкового стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні тощо. Вжиття таких заходів потребує подальшого розгляду та наукових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Global Innovation Index. URL: <http://www.globalinnovationindex.org>.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV (у редакції від 3 січня 2015 року № 1315-18) // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436>.
3. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV // Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>.
4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 8 вересня 2011 року № 3715-VI // Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
5. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України № 1977-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>.
6. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16 липня 1999 року № 991-XIV // Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.
7. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 10 січня 2012 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
8. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні: Постанова від 2 лютого 2011 року № 389. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=389-2011-%EF>.
9. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В. Гейця та ін. Київ: НАН України, 2015. 336 с.
10. Скиба М. Механізм державного управління структурно-інноваційними зрушеннями в економіці України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02. Київ, 2008. 20 с.
11. Напрями та завдання інноваційної політики у промисловості у контексті формування національної інноваційної системи

України. Національний інститут стратегічних досліджень, березень 2018 року, вик. О.В. Собкевич, А.В. Шевченко.

REFERENCES:

1. Global Innovation Index. Electronic resource. [Access Mode]: <http://www.globalinnovationindex.org>.
2. Commercial Code of Ukraine dated January 16, 2003 No. 436-IV (as amended from 01.03.2015 № 1315-18) / Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine [Electronic resource]. Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436>.
3. About innovation activity: Law of Ukraine dated July 4, 2002 No. 40-IV [Electronic resource] // Site of Verkhovna Rada of Ukraine. Mode of access: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>.
4. On Priority Areas of Innovation Activity in Ukraine: Law of Ukraine dated September 8, 2011 No. 3715-VI [Electronic resource] // Site of Verkhovna Rada of Ukraine. – Mode of access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
5. Law of Ukraine “On Scientific and Scientific-Technical Activity” No. 1977-XII / [Electronic resource] / (Verkhovna Rada of Ukraine). Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>.
6. About the special regime of innovation activity of technological parks: Law of Ukraine dated 16.07.1999, No. 991-XIV [Electronic resource] // Site of Verkhovna Rada of Ukraine. – Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.
7. On investment activity: Law of Ukraine dated January 10, 2012 [Electronic resource]. Mode of access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
8. The Resolution “On Approval of the Program for the Development of Investment and Innovation Activity in Ukraine” dated 2.02.2011. N 389 [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=389-2011-%EF>.
9. Innovative Ukraine 2020: national report / per comp. ed. V.M. Geitsa and others; National Academy of Sciences of Ukraine. K., 2015. 336 p.
10. Skyba M. Mechanism of state management of structural and innovation shifts in the economy of Ukraine: author's abstract. dis for obtaining sciences. Degree Candidate state sciences exercise : 25.00.02 / M. Skyba. K., 2008. 20 p.
11. The directions and tasks of innovation policy in industry in the context of the formation of the national innovation system of Ukraine. National Institute for Strategic Studies, March 2018, Skевич О., Шевченко А.

Homon M.V.
*Postgraduate Student at Department of Customs and Taxation,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

THE LEGISLATIVE ENVIRONMENT OF TAX INCENTIVES FOR INNOVATIVE ACTIVITIES IN UKRAINE

The article is devoted to the issue of tax regulation of innovation activity. Innovation development in Ukraine, in comparison with developed countries, is insufficient, despite the fact that the country has a high scientific and technical potential. This is due to many factors, but one of the main is the imperfect mechanism of state regulation of innovation activity.

The high level and productivity of technological knowledge cannot fully realize itself in our country because of the instability and inefficiency of the government and the imperfection of state regulation. In particular, tax regulation as a potential method of stimulating the activities of actors in the innovation process today has an unsatisfactory state, as there is no close link between tax legislation and innovation. In addition, in the adopted Tax Code of Ukraine, there are no terms like “innovation”, “innovation activity”, “innovation production/product”, “innovation lifecycle”, etc., which does not allow the subjects of innovation activity to find their place in the tax legal relationship.

Despite such a large number of legislative documents, the effectiveness of the legal regulation of innovation activity remains low. The legislative framework is fragmented, contradictory, and does not correspond to the principles of the “knowledge-based economy”. There is a discrepancy between the terminology of the current legislative acts, which makes it possible for different interpretations of the law and distortion of statistical reporting in the areas of research, scientific, technical, and innovation activity.

Having analysed the innovation development in the country and the state of legislative regulation of innovation activities, certain issues were identified. Issues such as the suspension of regulatory acts on stimulating innovation and the lack of systematic application of measures to influence innovation led to a weakening of the position of the indicator of the legislative framework in the overall state of innovation development of the country (according to the Global Innovation Index).

To address the problem of strengthening the legislative framework for stimulating innovation in Ukraine, it is necessary to adopt measures including review of the norms of the Tax Code of Ukraine, the Law on Innovative Activities, approval of the Concept of tax incentives for scientific and technical and innovation activities in Ukraine, etc. The introduction of such measures will require further consideration and research.